

بررسی مزیت نسبی تولید لوبیا

محرم عین‌اللهی احمدآباد *

تاریخ دریافت: 1386/12/25 تاریخ پذیرش: 1388/3/7

چکیده

این تحقیق برای بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در 54 کشاورز تولیدکننده لوبیا در مناطق مهم تولید این محصول در استان تحقیق پیمایشی و انجام در سال زراعی 1382-83 تکمیل پرسش‌های طراحی شده . نیاز از طریق

SPSSWIN EXCEL تجزیه و تحلیل . مزیت نسبی تولید لوبیا با استفاده از هزینه منابع داخلی (DRC)، نسبت منفعت به هزینه اجتماعی (SCB) و سود خالص اجتماعی (NSP) در دو سناریوی قدرت برابری خرید (PPP) نسبی و مطلق . در هر دو سناریو مقادیر معیارها هزینه منابع داخلی نسبت منفعت به هزینه ، کم‌تر از یک (1) اجتماعی . نتایج تحقیق نشان داد که لوبیا دارای مزیت نسبی . بنابراین، پیش‌نهاد می‌شود تولید محصول لوبیا در استان زنجان به مند مورد حمایت قرار گیرد ریزی برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی، تولیدکنندگان این محصول در استان قادر به رقابت جهانی باشند.

F0, F1, F10, F14, F41 :JEL

کلیدی: هزینه‌ی منابع داخلی، هزینه‌ی منفعت اجتماعی، سود خالص اجتماعی، لوبیا، استان زنجان.

* عضو هیات علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان.
e-mail: mainollahi@yahoo.com

یکی مستعدترین مناطق تولید لوبیا در ایران . کشاورزان این استان در سال زراعی 1384-85 8300 هکتار از مرغوب‌ترین زمین‌های خود را به کشت این محصول اختصاص داده و بیش از 24 هزار تن محصول لوبیا تولید کرد . میانگین عمل‌کرد تولید لوبیا در این استان بیش از 2800 کیلوگرم در هکتار است که از متوسط عمل‌کرد کشور (1770 کیلوگرم در هکتار) 60 (کشاورزی، 1386).

این استان، شهرستان ترین مناطق تولید این محصول هستند . پتانسیل خوب این استان تولید لوبیا و کشاورزی چنین برنامه‌ریزی و تلاش کشور برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی (WTO)، تعیین مزیت نسبی محصولات کشاورزی می‌ریزی و سیاست بخش کشاورزی یاری کند . در این راستا، این تحقیق با هدف بررسی مزیت نسبی تولید لوبیا در استان تدوین و شد تا نتایج حاصله، سیاست ریزان بخش کشاورزی کشور را یاری کند. امروزه بحث مطالعه و تعیین مزیت نسبی محصولات کشاورزی به دلیل اهمیت ریزی و سیاست بلندمدت کشورها شدت یافته است. در ایران نیز این های اخیر زیادی از محققان اقتصاد کشاورزی را به خود جلب کرده . در زیر

انجام شده در کشورهای خارجی و هم‌چنین ایران اشاره می‌سند. سیلوال¹ (1983) ضریب هزینه منابع داخلی² در سه نرخ تنزیل متفاوت 6 10 15 درصد مزیت نسبی تولید چای در نپال را بررسی و گزارش کرد که تولید چای در نپال با نرخ 6 10 درصد دارای مزیت نسبی ولی 15 مزیت نسبی است.³ (1984) یت نسبی تولید ذرت در تایوان و اثر سیاست‌های دولتی بر تولید و تجارت این محصول را بررسی

1 - Silwal

2 - Domestic Resource Cost (DRC)

3 - Chen

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

کر . که تولید ذرت در تایوان مقرون به صرفه نیست زیرا هزینه منابع داخلی (DRC) تر از یک (1) .¹ (1995) مزیت نسبی و مید چغندر قند در تونس نشان داد که این کشور در تولید چغندر قند دارای مزیت نسبی نیست. کاران (2000) مزیت نسبی محصولات کشاورزی در چین طی 95-1992 با استفاده از هزینه منابع داخلی (DRC) کر . نتایج آن داد که کشور چین مزیت نسبی خود را در تولید حبوبات از دست داده ولی در تولید سبزیجات، میوه‌جات، محصولات دامی و بعضی از محصولات صنعتی همچنان دارای مزیت نسبی . در ایران نیز موسی‌نژاد و ضرغامی (1373) با بررسی مزیت نسبی 14 زراعی در سال 1371 با توجه به ساختار هزینه و درآمد که از 14 محصول مورد بررسی گندم آبی، گندم دیم، ذرت دانه‌ای، پنبه، پیاز و لوبیا سفید دارای مزیت نسبی هستند. اما محصولات جو آبی، جو دیم، سیب‌زمینی، عدس، برنج، لوبیا قرمز و مزیت نسبی نیستند. حاجی‌رحیمی (1376) تعیین مزیت نسبی محصولات زراعی استان فارس شاخص هزینه‌ی منابع داخلی و هزینه-سود اجتماعی² کار . نتایج نشان داد که شاخص بندی یکسانی از محصولات زراعی ارایه نمی‌کنند . بندی مزیت نسبی بر شاخص SCB کرد. این (1995)³ که ثابت کردند SCB بیشینه بیش از اندازه اجتماعی سازگارتر است و DRC اریب است. چیدری و نیامنش (1377) ای مزیت نسبی استان آذربایجان غربی را در تولید سیب درختی با ا های هزینه منابع داخلی و روش حمایت موثر در قالب سه سناریو ارزیابی کردند. سناریوهای مورد بررسی عبارت بودند از: تعیین سود خالص با در نظر گرفتن هزینه احداث باغ، تعیین سود خالص بدون در نظر گرفتن هزینه تعیین سود خالص شامل تمام هزی داری و نصف هزینه . نتایج این

1 - Bel Hassen

2 - Social- Cost Benefit (SCB)

3 - Masters and Nelson

بررسی نشان داد اگر قیمت جهانی سیب درختی در سال مورد بررسی (1373) 300 (FOB) 250 دلار کاهش یابد این استان همچنان در تولید سیب درختی

مزیت نسبی خواهد داشت. (1379) SCB DRC

14 محصول باغی در استان همدان رژیم‌های تشویق صادرات و تجارت بین ناحیه کر . نتایج وی نشان داد که SCB DRC نسبت به تغییرات نرخ ارز،

رژیم‌های تجاری و قیمت‌های سایه‌ای آب و زمین حساس هستند و این عوامل تاثیر زیادی ی مزیت نسبی دارند. این محقق نتایج حاصل از رتبه SCB را توصیه کرد. عزیزی و

زیبایی (1380) مزیت نسبی تولید به های گیلان، مازندران و فارس بررسی کردند. برای تعیین مزیت نسبی از سه معیار منفعت خالص اجتماعی¹، هزینه

داخلی (DRC) هزینه به منفعت اجتماعی (SCB) با دو قیم²

مطلق و نسبی استفاده کردند. نتایج نشان داد که بر اساس معیارهای سه یاد شده گیلان و مازندران در تولید برنج نسبت به کشورهای سوریه، ترکمنستان، تایلند، استرالیا و کویت مزیت نسبی دارند ولی نسبت به کشورهایی چون هند، آذربایجان، ویتنام، پاکستان و یه مزیت نسبی ندارند. استان فارس نیز تنها نسبت به سوریه، ترکمنستان و تایلند دارای

مزیت نسبی است. رحمانی (1383) مزیت نسبی تولید

خوزستان را با استفاده از معیارهای هزینه منابع داخلی، نسبت هزینه به سود اجتماعی و سود خالص اجتماعی بررسی کر . که محصولات بررسی دارای مزیت نسبی

در تولید هستند. (1383) نیز مزیت نسبی تولید دانه‌های روغنی

استفاده از معیارهای هزینه منابع داخلی، نسبت هزینه به سود اجتماعی و سود خالص اجتماعی بررسی و گزارش کرد که محصولات کلزا، آفتابگردان و کنجد دارای مزیت نسبی و مزیت نسبی است. جدایی (1383) در تحقیقی به بررسی مزیت نسبی

کشت دانه‌های روغنی در استان آذربایجان غربی پرداخت. این محقق نیز سه معیار

1 -Net Social Profit (NSP)

2 - Power Purchasing Parity (PPP)

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

اجتماعی، هزینه منابع داخلی و نسبت هزینه به سود اجتماعی را با دو نرخ سایه (PPP نسبی و PPP) چنین با میانگین نرخ بازار آزاد به کار برد و به این نتیجه رسید که زراعت محصولات کلزا، سویا و آفتابگردان در شهرستان‌های ارومیه، خوی، نقده، میاندو مزیت نسبی هستند.

روش تحقیق

آماري این تحقیق تولیدکنندگان لوبیا در . در این استان به دلیل اختصاص بیش از 95 درصد اراضی لوبیاکاری به کشت لوبیا چیتی، اطلاعات مورد نیاز از تولیدکنندگان محصول لوبیا چیتی در مناطق تولید این محصول در منطقه هستند. آوری شد که مهم‌ترین های مقطعی¹ سال زراعی 1382-83 می .

گیری

در این تحقیق ی ساختار مناطق تولیدکننده‌ی لوبیا در استان گیری تصادفی ساده دو مرحله² مناسب تشخیص داده شد. به این منظور و برای یابی به اهداف تحقیق ای طراحی و چند پرسش‌نامه به صورت آزمایشی از طریق حضوری با تولیدکنندگان تکمیل . طراحی شده زبینی قرار گرفت. سپس با مراجعه به مناطق تولید لوبیا در استان، اطلاعات مورد نیاز از طریق مصاحبه با تولیدکنندگان و تکمیل پرسش های طراحی شده، جمع

1 - Cross Sectional Data

2 - Two- stage Simple Random Sampling

در این تحقیق، برای تعیین حجم نمونه لازم از فرمول کوکران (Cochran, 1972)

:

$$n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2 + t^2s^2} \quad (1)$$

که در آن N ضریب اطمینان قابل قبول که با فرض نرمال بودن

توزیع صفت t -student دست می‌آید، s^2 برآورد واریانس صفت مورد

در این مطالعه واریانس سطح زیر کشت لوبیا) d احتمالی مطلوب

(اطمینان) n حجم نمونه می . $n_0 = \frac{t^2s^2}{d^2}$ و تقسیم صورت و

مخرج کسر Nd^2 به صورت زیر ساده می : $n = \frac{n_0}{1+n_0/N}$ که

n_0 تعداد اولیه لازم می .

در این رابطه $n_0/N/0/05$ و در غیر این صورت n

(1368). با توجه به این که در بیش s^2 از قبل معلوم نیست

معمول برای تعیین حجم نمونه از روش نمونه‌گیری مقدماتی¹ استفاده می

(Barnett, 1974). در این تحقیق استفاده از روش تکمیل مقدماتی پ ضریب

اطمینان 95 درصد و دقت احتمالی مطلوب 20

54 تعیین شد. ی حضوری با کشاورزان،

61 کشاورز لوبیاکار جمع . 54

کشاورز تولیدکننده لوبیا تجزیه و تحلیل .

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

مزیت نسبی

روش هزینه منابع داخلی (DRC)

شاخص هزینه منابع داخلی عبارت است از اندازه‌گیری هزینه عوامل تولید و نهاده داخلی و خارجی به کار گرفته شده در تولید محصولی خاص بر حسب قیمت جهانی. عبارت دیگر این شاخص نشان هزینه حقیقی به دست آوردن یک واحد ارز به خاطر تولید یک واحد کالا بر حسب پول داخلی است. بنابراین شاخص هزینه داخلی (DRC) یک هزینه فرصت عوامل اولیه (زمین، نیروی کار و سرمایه) شده در تولید آن محصول آن در قیمت‌های مرزی یا جهانی مقایسه می‌کند. پس معیار DRC ارزش جهانی ترین استفاده ها با یک واحد بازده به قیمت جهانی مقایسه می‌کند. DRC تر از یک باشد نشانگر آن است که منابع را می‌توان در فعالیتی جایگزین با راندمان به تری به کار گرفت. در حالی که DRC کم‌تر از یک دال بر استفاده مناسب و کارآمد از منابع مورد استفاده می‌شود. چنین DRC می‌میزد نسبتی میان فعالیت‌ها نیز دلالت کند. بنابراین DRC کم از یک، فعالیت‌هایی را نشان می‌دهد که کشور در آن‌ها از مزیت نسبی جهانی برخوردار است. حالی که فعالیت‌هایی که DRC یک باشد به عنوان مزیت نسبی تلقی می‌شود. DRC می‌دهد که این محصول منبأ داخلی بیش‌تری را به عنوان هزینه استفاده کرده است. DRC به صورت زیر (Gonzales et al, 1993):

$$DRC = \frac{\sum b_{ok}P_k^s}{(p_o^s - \sum a_{oj}p_j^s)} = \frac{\sum b_{ok}P_k^s}{(p_o^s - \sum a_{oj}p_o^s)E^*} \quad (2)$$

که

o قیمت سایه p_o^s

j قیمت سایه p_j^s

k ی غیر قابل تجارت قیمت سایه p_k^s

- o : a_{oj} ام برای تولید یک واحد ستانده
- o : b_{ok} ام k برای تولید یک واحد ستانده
- o : p_o^b معادل قیمت سر مرز ستانده برحسب ارز خارجی است که در برگیرنده‌ی هزینه انبارداری و توزیع با در نظر گرفتن اختلاف کیفیت
- o : p_j^b قیمت سر مرز نهاده j برحسب ارز خارجی است که در برگیرنده هزینه انبارداری و توزیع با در نظر گرفتن اختلاف کیفیت
- o : E^* نرخ سایه

معیار هزینه-منفعت اجتماعی (SCB)

معیار هزینه-منفعت اجتماعی واقع یک نسبت هزینه-فایده است که فعالیت را از نظر وضعیت اجتماعی آن مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در صورت این نسبت، هم هزینه‌های یک فعالیت برحسب هزینه‌های فرصتی آن می‌تواند محاسب شود. شامل ارزش جهانی محصول برحسب پول داخلی است. این 1 باشد، حاکی از مزیت و چنانچه کوچک 1 مزیت نسبی در تولید آن فعالیت است.

SCB به صورت زیر است (Gonzales et al, 1993):

$$SCB = \frac{\sum b_{ok} p_k^s + (\sum a_{oj} p_j^s)}{p_o^s} = \frac{\sum b_{ok} p_k^s + (\sum a_{oj} p_j^s) E^*}{[p_o^s] E^*} \quad (3)$$

که در این رابطه:

- o : p_o^s قیمت سایه
- j : p_j^s قیمت سایه
- ی غیر قابل تجارت k : p_k^s قیمت سایه
- o : a_{oj} ام برای تولید یک واحد ستانده
- o : b_{ok} ام k برای تولید یک واحد ستانده

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

P_0^b : معادل قیمت سر مرز ستانده 0 برحسب ارزش خارجی است که در برگزیده‌ی هزینه

انبارداری و توزیع با در نظر گرفتن اختلاف کیفیت .

P_j^b : قیمت سر مرز نهاده j برحسب ارزش خارجی است که در برگزیده

هزینه انبارداری و توزیع با در نظر گرفتن اختلاف کیفیت .

E^* : نرخ سایه .

روش سود خالص اجتماعی (NSP)

معیار اجتماعی یکی دیگر معیارهایی است که سود (یا زیان)

اجتماعی فعالیتی گیری می‌کند. اگر قیمت‌های سایه

خارجی روی اقتصاد داخلی نیز با ارزش اری اجتماعی

در معیار لحاظ شده باشند، سودآوری خالص اجتماعی، منفعت (یا زیان)

به یک فعالیت است. این معیار از ارزش جهانی محصول (برحسب پول داخلی)، کل

هزینه (اولیه و کالاهای واسطه) و داخلی (شامل نیروی کار، سرمایه

های غیرتجاری) تولید محصول کسر و سودآوری خالص اجتماعی فعالیت محاسبه

می . این معیار نشان موجه بودن فعالیت و منفی بودن آن حاکی از یک

زیان اجتماعی در تولید . (3) سود خالص اجتماعی را نشان

می (Gonzales et al, 1993):

$$NSP_0^S = (P_0^S - \sum a_{oj}P_j^S - \sum b_{ok}P_k^S) * Y_0 = (P_0^b - \sum a_{oj}P_j^b - \sum b_{ok}P_k^S) * Y_0 \quad (4)$$

که قبل معرفی شده بر این که Y_0 می‌تواند عمل کرد

در واحد سطح می .

روابط معیارهای سه

(1995) برای استخراج روابط بین شاخص‌های مزیت نسبی تابع تولید زیر

رفی کردند:

$$Q_o = f(Q_d, Q_t) \quad (5)$$

که در آن Q_o مقدار تولید محصول، Q_d متغیر مستقل نهاده‌های داخلی و Q_t متغیر مستقل های قابل تجارت می . بنابراین سودآوری خالص اجتماعی :

$$NSP(Q_o) = P_o Q_o - P_d Q_d - P_t Q_t \quad (6)$$

که در آن:

P_o : قیمت

P_d : قیمت نهاده‌های داخلی

P_t : قیمت نهاده‌های خارجی است.

محققان بالا می‌گویند که NSP تولید بستگی دارد، مقایسه فعالیت مختلف با واحدهای تولیدی مختلف را دشوار می باید به دنبال نسبت که DRC SCB چنین هستند.

NSP می صورت زیر به DRC تبدیل کرد:

$$\frac{P_d Q_d}{P_o Q_o - P_t Q_t} = 1 - \frac{NSP(Q_o)}{P_o Q_o - P_t Q_t} \quad (7)$$

DRC می . فعالیت‌هایی که به رشد کمک می‌کنند

(NSP > 0) DRC بین (0) یک (1) بود و فعالیت‌های غیرسودآور NSP

فی و نسبت DRC یک (یا منفی اگر مخرج کسر منفی باشد) .

معتقدند که رابطه (6) صورت زیر SCB می‌توان تبدیل کرد:

$$P_d Q_d + P_t Q_t = P_o Q_o - NSP \quad (8)$$

$$\frac{P_d Q_d + P_t Q_t}{P_o Q_o} = 1 - \frac{NSP}{P_o Q_o} \quad (9)$$

(9) هزینه-فایده اجتماعی (SCB) . اگر فعالیتی

سودآور باشد این نسبت کم‌تر از یک و اگر نباشد یک خواهد بود.

ویژگی نسبت SCB DRC می . اول اینکه SCB DRC می

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

منفی باشد و دوم این که طبقه‌بندی هزینه تجاری و غیرتجاری روی آن تاثیری ندارد. ویژگی دوم بویژه از این اهمیت است که در مطالعات تجربی انجام یافته DRC باید غیرتجاری تفکیک کر .

هزینه‌های تولید

در این تحقیق هزینه‌های تولید لوبیا به صورت زیر تقسیم بند :
های قابل تجارت شامل کود شیمیایی (نیترات، فسفات و سایر کودها) (کش، حشره‌کش، قارچ‌کش)، بذر و بخشی از ماشین .
های غیرقابل تجارت شامل نیروی کار، آب، زمین و بخشی از ماشین .
رفته در داخل و خارج کشور، 64 صد از هزینه ماشین
36 درصد غیرقابل تجارت منظور شده است (حاجی‌رحیمی، 1376) (جدایی، 1383) (Gonzales et al, 1993).

نرخ سایه

نرخ سایه‌ای ارزش خارجی در محاسبه مزیت نسبی و قیمت‌های سایه از اهمیت زیادی برخوردار است. این نرخ مبنای رسیدن به قیمت سایه می . ر این تحقیق از نظریه خرید (PPP) در دو حالت مطلق و نسبی برای محاسبه‌ی نرخ سایه روش مطلق برابری قدرت خرید (PPP) نرخ سایه می‌آید: $E = P_{ig} / P_{dg}$ که در P_{ig} قیمت یک اونس طلا در بازار داخلی (بر حسب ریال) P_{dg} قیمت یک اونس طلا در بازار جهانی () می . با توجه به این که 1382 قیمت جهانی هر اونس طلا برابر 285 دلار و قیمت یک گرم طلای 18 عیار در داخل کشور برابر 77600 ریال و هر دلار آمریکا معادل 8360 ریال بوده است (بانک مرکزی، 1382)

بنابراین نرخ برابری ریال در برابر دلار با روش مطلق 8869 ریال و با روش نسبی 9738 ریال محاسبه می .

نتایج و بحث

ویژگی اجتماعی و زراعی کشاورزان

آوری شده از کشاورزان لوبیاکار ، ویژگی اجتماعی و زراعی آنان در جدول (1)

(1). ویژگی - اجتماعی کشاورز تولید کننده لوبیا در

متغیر مورد مطالعه	میانگین	بالاترین	پایین ترین	انحراف معیار
()	42/6	67	21	12/61
میزان تحصیلات ()	5/5	16	0	5/38
تجربه در کشاورزی ()	21/5	46	3	12/06
تجربه در تولید لوبیا ()	17/7	35	3	9/47
سطح زیر کشت لوبیا (هکتار)	3/7	15/5	0/3	3/84
لوبیا	2/4	9	1	1/82
مقدار زمین آبی (هکتار)	14/3	72	0	19/18
مقدار زمین دیم (هکتار)	16/1	150	0	29/17
کل زمین زارع (هکتار)	30/4	180	1/3	42/87

: یافته‌های تحقیق

(1) نشان می‌دهد که میانگین سن کشاورزان لوبیاکار حدود 43 که نشان می‌کشد کشاورزان منطقه به طور عمده میانسال هستند. ترین کشاورز لوبیاکار در منطقه 67 ترین آن 21 . متوسط میزان تحصیلات کشاورزان 5/5 که در این میان باسوادترین آنها دارای مدرک تحصیلی لیسانس می . (1) چنین گویای این است که کشاورزان 18 سال در کشت لوبیا و 22 سال در کار زراعت تجربه دارند که در بین آنها پرسابقه‌ترین کشاورز دارای 35 و کم ترین 3 می . میانگین کل زمین زراعی کشاورزان 30 کتار است.

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

ترین کشاورز لوبیاکار 180 هکتار و خرده‌پاترین آن‌ها دارای یک هکتار زمین زراعی . 14 هکتار از اراضی کشاورزان را مزارع آبی و 16 هکتار را مزارع دیم تشکیل می . چنین اطلاعات جدول (1) گویای این است که مزارع لوبیا به 2/4 قطعه پراکنده که یکپارچگی نسبی مزارع لوبیا را در استان زنجان نشان می . (2) متوسط مقادیر مصرف نهاده‌ها توسط کشاورزان لوبیاکار نمونه را نشان می .

(2). مقادیر مصرف نهاده ی یک هکتار کشت لوبیا در استان زنجان در سال زراعی

1381-82

150	168	136	(کیلوگرم)
146	113	172	کود نیترو (کیلوگرم)
141	149	136	کود (کیلوگرم)
30	18	39	کود (کیلوگرم)
14/5	0/1	26	سایر کودها (کیلوگرم)
2048	2154	1962	کرد (کیلوگرم)

: محاسبات تحقیق

(2) نشان می‌دهد که کشاورزان شهرستان ابهر نهاده‌ی کود نیترات، پتاس و سایر کودها را بیش‌تر از کشاورزان شهرستان خرم‌دره مصرف می‌کنند، در حالی که تولیدکنندگان لوبیا در شهرستان خرم‌دره میزان بذر و کود فسفات بیش‌تری از کشاورزان شهرستان ابهر مصرف کرده . چنین جدول (2) نشان می‌دهد که متوسط عمل‌کرد کشاورزان شهرستان

مزیت نسبی لوبیا در

همان طور که پیش
 مزیت نسبی، قیمت سایه های غیرقابل
 تجارت مورد استفاده قرار می گیرد. در این تحقیق برای محاسبه ی قیمت سایه
 به این که بیش تر کشاورزان، آب مورد نیاز برای آبیاری محصولات کشاورزی را از طریق
 های عمیق و نیمه عمیق تامین می کردند، بنابراین هزینه
 قیمت سایه ی قیمت سایه ای زمین نیز هزینه
 ی یک هکتار زمین زراعی مرغوب و مناسب برای تولید لوبیا در نظر گرفته شد. چنین
 بالاترین دست مزد پرداختی به نیروی کار کشاورزی در منطقه به عنوان قیمت سایه ای نیروی
 کار منظور شد.

نتایج محاسبات مربوط به هزینه PPP مطلق و نسبی،
 های غیرقابل تجارت و مقادیر شاخص های هزینه منابع داخلی، هزینه-منفعت اجتماعی
 و سود خالص اجتماعی بر اساس PPP مطلق و نسبی در جدول (3) (7)

(3). هزینه های غیرقابل تجارت برای یک هکتار کشت لوبیا در استان زنجان در

سال زراعی 82-1381 (ریال)

-		
آبیاری	1500000	1500000
زمین زراعی	2000000	2000000
ماشین (36)	141380	139790
نیروی کار	4000000	3500000
جمع هزینه	7641380	7139790

: محاسبات تحقیق

(3) نشان می دهد که هزینه های غیرقابل تجارت برای یک هکتار کشت کار
 لوبیا در شهرستان دره بیش . این مساله از بالا بودن نسبی
 هزینه ی ماشین آلات و نیروی کار در شهرستان ابهر سرچشمه می گیرد.

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

(4). هزینه های قابل تجارت برای یک هکتار لوبیا در استان زنجان در سال زراعی

1381-82 PPP (ریال)

قیمت -	قیمت ()	PPP	(ریال)
کود فسفات (کیلوگرم)	0/264	248190	325457
کود اوره (کیلوگرم)	0/179	82553	295284
سایر کودها (کیلوگرم)	0/193	61622	85585
کشت (کیلوگرم)	10/3	182700	182700
(کیلوگرم)	-	962480	1068510
ماشین (64)	-	282760	279580
جمع هزینه (ریال)	-	1820305	2237116

: محاسبات تحقیق

(4) حاکی از آن است که هزینه های قابل تجارت برای کشت و کار

یک هکتار لوبیا بر اساس PPP دره بیش

(5). هزینه های قابل تجارت برای یک هکتار کشت لوبیا در استان زنجان در سال

1381-82 زراعی PPP نسبی (ریال)

قیمت -	قیمت ()	PPP نسبی	(ریال)
کود فسفات (کیلوگرم)	0/264	272508	357346
کود اوره (کیلوگرم)	0/179	90642	324216
سایر کودها (کیلوگرم)	0/193	67660	93971
کشت (کیلوگرم)	10/3	200601	200601
(کیلوگرم)	-	1056785	1173204
ماشین (64)	-	310465	306974
جمع هزینه (ریال)	-	1998662	2456313

: محاسبات تحقیق

(5) برمی آید که کشاورزان PPP نسبی نسبت به

شهرستان ابهر هزینه زیادتری را برای نهاده های قابل تجارت برای کشت یک هکتار لوبیا

پرداخت می کند .

(6). تعیین مزیت نسبی تولید لوبیا در استان زنجان بر اساس PPP مطلق در سال زراعی

1381-82

		متغیر -
10736880	10322130	کل درآمد ناخالص در هکتار (ریال)
2237116	1820305	جمع هزینه (ریال)
7139790	7641380	جمع هزینه های غیرقابل تجارت (ریال)
1359974	860445	NSP
0/84	0/90	DRC
0/87	0/92	SCB

: محاسبات تحقیق

(6) نشان می‌دهد که بر اساس PPP کشاورزان زنجان دره از یک هکتار کشت و زرع لوبیا درآمد ناخالص و سود خالص بیش از نسبت به لوبیاکاران شهرستان ابهر به دست آورده و مزیت نسبی به تری نسبت به لوبیاکاران شهرستان ابهر دارد .

(7). تعیین مزیت نسبی تولید لوبیا در استان زنجان بر اساس PPP نسبی در سال زراعی

1381-82

		متغیر -
10736880	10322130	کل درآمد ناخالص در هکتار (ریال)
2456313	1998662	جمع هزینه (ریال)
7139790	7641380	جمع هزینه های غیرقابل تجارت (ریال)
1140777	682088	NSP
0/86	0/92	DRC
0/89	0/93	SCB

: محاسبات تحقیق

(7) نشانگر آن است که بر اساس PPP نسبی نیز کشاورزان

نسبت به شهرستان ابهر درآمد ناخالص و سود خالص بیش تری از یک هکتار زراعت لوبیا دست می‌دهد . DRC SCB نیز این مطلب را تایید می‌کنند.

بررسی مزیت نسبی تولید محصول لوبیا در استان زنجان

نتیجه‌گیری و پیه

- نتایج تحقیق نشان می‌دهد که هر دو شهرستان مهم تولیدکننده ی لوبیا در تولید این محصول دارای مزیت نسبی هستند. بنابراین توصیه می‌گردد که ریزی لازم بهینه از این مزیت و بهبود وضعیت موجود صورت گیرد. این امر از طریق ریزی منطقه‌ای و تخصصی کردن مناطق در تولید محصولات خاص و مزیت نسبی محصولات دیگر امکان‌پذیر است.
- با توجه به این که هزینه‌های تولید از مهم‌ترین عوامل موثر بر مزیت نسبی تولید، پیش می‌دزمینه‌های کاهش هزینه‌ها از طریق مطالعه امکان بهینه از نهاده‌های تولید بررسی در این راستا کشاورزی می‌از طریق افزایش راندمان آبیاری، افزایش کیفیت محصولات تولیدی، کاهش ضایعات محصولات کشاورزی، افزایش ضریب مکانیزاسیون و تقویت نقش تشکلهای کشاورزی ریزی لازم را برای کاهش هزینه‌های تولید و افزایش مزیت نسبی محصولات می یکی از دلایل وجود مزیت نسبی تولید لوبیا می
- بویژه مزارع آبی کشاورزان و کم دیگر افزایش بهره
- یکپارچگی نسبی مزارع نسبت داد. در این زمینه پیش‌نهاد می‌مزیت نسبی این امر نیز در برنامه‌ریزی مورد نظر قرار گیرد.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (1382).

یابی در پایگاه اینترنتی <http://www.cbi.ir/exrates/Default.asp>

. (1368) ای بر آمارگیری نمونه .

جدایی، ع. . (1383). بررسی مزیت نسبی کشت دانه‌های روغنی در استان آذربایجان غربی.

خلاصه مقالات چهارمین کنفرانس دوسالانه اقتصاد کشاورزی ایران.

. . (1379). انگیزه‌های اقتصادی و مزیت نسبی تولید محصولات باغی در استان

. مرکز تحقیقات کشاورزی همدان، گزارش نهایی.

یزدی، . . و نیامنش، ح. (1377). بررسی مزیت نسبی تولید سیب درختی در آذربایجان

غربی. دومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، .

حاجی‌رحیمی، . (1376). مزیت نسبی و انگیزه‌های اقتصادی در محصولات زراعی استان

. پایان کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، شیراز.

رحمانی، ر. (1383). بررسی مزیت نسبی تولید

7 (2): 39-60.

عزیزی، . و زیبایی، م. (1380). تعیین مزیت نسبی برنج ایران:

گیلان، . ی اقتصاد کش 5 (19): 71-96.

. (1383). تعیین مزیت نسبی دانه‌های روغنی و بررسی مشکلات تولید آن

. ی اقتصاد کش 12 (47): 121-151.

موسی . . و ضرغامی، م. (1373). گیری مزیت نسبی و تاثیر مداخلات دولت بر

ی زراعی در سال 1371. دانشگاه تربیت مدرس، موسسه تحقیقات

کشاورزی. (1383). هزینه تولید محصولات کشاورزی سال زراعی 81-1380

. نتایج محصولات به تفکیک استان

- Barnett, V. (1974). Elements of Sampling Theory. The English Universities Press Ltd.
- Bel-Hassen, A. (1995). Agricultural Profitability and Comparative Advantage of Sugar Beet in Tunisia. *Mediterranean Journal of Economics, Agriculture and Environment*, 6(4): 19-25.
- Chen, H. H. (1984). Incentives for Corn Production in Taiwan, ROC. *Industry of Free China*, 62(3): 1-15.
- Cochran, W. H. (1972). Sampling Techniques. 2nd Edition. New York: John Wiley.
- Gonzales, L. A., Kasryno, F., Perez, N. D. and Rosegrant, M. W. (1993). Economic Incentives and Comparative Advantage in Indonesian Food Crop Production. Research Report No. 93. International Food Policy Research Institute, Washington DC.
- Masters, W. A. and Nelson, A. W. (1995). Measuring the Comparative Advantage of Agricultural Activities: Domestic Resource Costs and the Social Cost-Benefit Ratio. *American Journal of Agricultural Economics*, 77: 243-250.
- Silwal, B. B. (1983). Domestic Resource Cost of Tea Production in Nepal. Research Paper Series, Strengthening Institutional Capacity in Food and Agricultural Sector in Nepal Project, Agricultural Projects Services Center, No. 19.
- Zhang, X. G., Tian, W. M. and Yang (Ed.), Y. Z. (2000). China's Comparative Advantage in Agriculture: An Empirical Analysis. *China's Agriculture at the Crossroads*: 211-235.